

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦУКРУ

Продовольча безпека є одним з основних структурних елементів політики національної безпеки, а забезпечення населення продовольством є першочергове завдання будь-якої держави. Для забезпечення продуктами харчування населення, більшість країн світу виконують регулюючі заходи на ринку.

В більшості розвинутих країн світу діє змішана або збалансована економіка виробництва, де ринок визначає кількість виробленої продукції, на основі попиту та пропозиції, звідси і фіксується ціна на продукцію. Держава, в свою чергу, впливає на економіку виробництва через квоти, податки та кредити. На сьогоднішній день, це одна з найпоширеніших систем економіки, адже, таким чином, і ринок і держава впливає на стабільне функціонування економіки виробництва та задоволення потреб населення.

Велика кількість науковців-економістів підтримують необхідність збільшення ролі держави в умовах ринкової економіки, підкреслюючи що ефективність регульованого ринку сприяє стабільному виробництві продукції, необхідної для задоволення потреб населення, а також, інноваційним та інвестиційним процесам. Однак, деякі вчені були противниками впливу держави на економічні процеси, вважаючи, що ринок має бути саморегульованим.

Сучасні представники економічних шкіл, підсумовуючи свої дослідження, стверджують, що на даний час економічна система без регулюючої діяльності держави існувати не може. Ця думка виникла поступово. У своїх роботах вчені-економісти А. Сміт та Д. Рікардо стверджували, що ринкова економіка повинна розвиватися на принципах саморегулювання, без втручання держави, якій відводилася другорядна роль. При дослідженні ринкового механізму однією з найважливіших у вченні А. Сміта є теза, що ринок є само регульованою системою, в якій головним регулятором є конкуренція. Якщо ціни, заробітна плата, прибуток суб'єктів ринкових відносин перевищують певний рівень, то конкуренція приводить ці показники у відповідність з деякою нормою. Виходячи з цього, він відкидав необхідність державного втручання у функціонування ринку, вважаючи, що воно перешкоджає конкуренції та погіршує становище. [1]

Американський економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки, Джозеф Стігліц вважав, що ринок продовольства повинен регулюватися, а основну роль в цьому має виконувати держава. У своїх працях він стверджував, що незважаючи на те, що в центрі успіхів економіки знаходиться ринковий механізм, ринки далеко не завжди безперервно організовуються самі по собі, вони не можуть вирішити всі проблеми і завжди матимуть потребу в допомозі держави як найважливішому партнері [2, с. 58] .

Інший Нобелівський лауреат Вальтер Ойкен, застосовуючи еволюційну методологію, вважав: „ ... за всю історію людства можна встановити лише дві основні форми управління господарством – не більше: централізоване і індивідуальне складання планів. У чистому вигляді зазначені форми не існують, індивідуальне планування завжди поєднується з централізованим. Тому некоректно називати індивідуальне складання планів ринковими саморегулюванням. Те, що називають ринковою саморегуляцією, є лише узгодження індивідуальних планів. У чистому вигляді зазначені форми управління господарством не існують, індивідуальне планування завжди поєднується з централізованим ”. [3]

На сьогоднішній день, першочерговим завданням сучасної економіки є досягнення оптимального співвідношення між державним впливом регулювання та вільними ринковими відносинами, пошук взаємоприйнятної балансу між державою і ринком, між діями держави і

недержавних структур. При цьому слід виходити з того, що через зміни, які відбуваються, даний баланс також може зазнавати серйозних змін, і це особливо важливо враховувати в умовах ринкової економіки.

На початку 90-х років ХХ століття, в Україні відбулись ринкові трансформації, що включали в себе лібералізацію ринкової економіки, послаблення впливу держави на взаємовідносини між гравцями на ринку та зменшення державної фінансової підтримки. Вплив цих процесів завдав негативних наслідків для бурякоцукрової галузі, а саме, зменшення площ посівів цукрових буряків, зниження виробництва цукру, зменшення експортних поставок, дисбаланс між попитом та пропозицією на цукор та цукровмісні продукти, що призвело до значних коливань цін на них та руйнування галузі.

Перехід до ринкової економіки показав, що механізм саморегулювання ринку спричинив зниження ефективності підприємств агропромислового комплексу. Як показує досвід роботи бурякоцукрової галузі, а також наукові розробки - разом із ринковими важелями економіки мають бути задіяні і важелі державного регулювання для покращення ефективності галузі та успішного функціонування підприємства.

Теоретичні засади питань державного регулювання бурякоцукрової галузі та ринку цукру базуються на загальних методологічних основах регулювання економіки в цілому та її агропродовольчого сектору. Однак при цьому необхідно враховувати специфічні особливості бурякоцукрової галузі та ринку цукру, а саме:

- специфіка виробництва цукрових буряків визначається надзвичайно великим впливом природних факторів, економічних та інших ризиків;
- цукор є стратегічним продуктом, який використовується в багатьох галузях та відноситься до соціально-значущих товарів;
- значний вплив ринку цукру на продовольчий ринок та на економічну ситуацію в країні загалом. [4]

Регульований ринок цукру - це постійно діючий механізм, що забезпечує збалансованість виробничих можливостей усіх сфер бурякоцукрової галузі і попиту на цукор. Однак, на сьогоднішній день, недосконалість державного регулювання дуже часто призводить до різкої зміни кон'юнктури ринку, що негативно впливає як на споживачів, так і на постачальників, які забезпечують внутрішній ринок цукром.

Основними державними вихідними позиціями по відновленню розвитку ринку цукру в Україні насамперед мають бути:

- планування оптимальних площ посіву цукрових буряків, в залежності від кон'юнктури ринку;
- обґрунтовані обсяги валового виробництва, в залежності від попиту та пропозиції;
- контроль за обсягами поставок цукру на внутрішній ринок в межах квоти "А";
- сприяння в розробці та впровадженні на цукрових заводах системи якості та безпеки ISO та HACCP;
- пошук зовнішніх ринків та налагодження контактів для відвантаження цукру за кордон;
- стимулювання обсягів експорту цукру, шляхом автоматичного відшкодування ПДВ.

Таким чином, державне регулювання має бути відкритим і зрозумілим для учасників ринку, адже саме державне регулювання є обов'язковою умовою для сталого розвитку бурякоцукрової галузі і ринку цукру.

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Соцэкгиз, 1962. – С. 332.

2. Стиглиц Д. Ревущие девяностые / Д. Стиглиц. – М.: Современная экономика и право, 2005. – 424 с.

3. Про результативність і доцільність квотування ринку цукру в Україні / М. Ю. Коденська, Л М Пархоменко // Цукор України. – 2012. – №6-7. – С. 42–46.

4. Заец А. С. Методологические проблемы создания регулируемого рынка сахара / А. С. Заец // Хранение и переработка сельхозсырья. - 1999. – №2. – С. 7–11.